

УДК: ББК Ю 715  
Ж 75

## **ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДА КОМУНІКАТИВНИХ ЗАВДАНЬ**

**С. А. Жицька**

*Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут»  
szhytskaya@gmail.com*

У статті розглядається значення використання методу комунікативних завдань для формування професійної комунікативної компетенції курсантів, а також роль особистісно-орієнтованого підходу у викладанні іноземних мов. Особлива увага приділена поняттям: «завдання» і «ефективне завдання». Визначені типи та послідовність комунікативних завдань, які можуть використовуватися при навчанні іноземній мові професійної спрямованості. Заняття з використанням методу комунікативних завдань описується як цикл з трьох етапів, даються характерні риси кожного етапу. Аналізуються переваги та недоліки використання методу комунікативних завдань у навчанні іноземним мовам курсантів вищих військових навчальних закладів. У статті визначаються класифікація завдань і основні етапи заняття із застосуванням методу комунікативних завдань. Підкреслюється необхідність розвитку самостійності та креативності курсантів і врахування їх потреб при вивченні іноземних мов. В статті розкрита важливість методу комунікативних завдань для використання іноземної мови в ситуаціях реального спілкування.

**Ключові слова:** професійна комунікативна компетенція, професійна діяльність, особистісно-діяльнісний підхід, метод комунікативних завдань, проблемне навчання, завдання.

Задачі, які стоять сьогодні перед вищою школою, потребують удосконалення навчального процесу та спрямування його на підвищення творчого потенціалу навчальної діяльності студентів та курсантів. Основою забезпечення високої якості освіти є використання ефективних освітніх технологій, інтеграція навчального процесу та наукової діяльності, залучення до неї студентів, індивідуалізація процесу навчання та виховання, створення у вищому навчальному закладі атмосфери творчого співробітництва, безперервного саморозвитку та самореалізації. У зв'язку з розвитком інформаційного суспільства і зростанням самоосвітньої домінанти в мовній освіті 21 сторіччя, важливою умовою підвищення якості підготовки майбутніх фахівців є запровадження в навчальному процесі різноманітних форм самостійної роботи студентів і використання при цьому відповідних засобів контролю та самоконтролю.

Однією з пріоритетних задач в навчанні іноземної мови професійного спрямування є розвиток самостійності та креативності студентів в процесі вивчення мови як здатності, яка забезпечує їх готовність до безперервної мовної освіти та самоосвіти з метою міжкультурної взаємодії в різних сферах

діяльності. Ефективне володіння іноземною мовою як засобом, що забезпечує фахівцеві реалізацію потреб професійної і соціокультурної діяльності, передбачає, перш за все, вміння самостійно працювати над вивченням мови, підтримувати і постійно збагачувати свої знання і удосконалювати вміння, розвивати комунікативну і інформаційну культуру. У зв'язку з цим самостійна навчальна діяльність студентів, як основа продуктивної мовної освіти, стає найважливішим компонентом навчального процесу з іноземної мови, провідним фактором особистісного та професійного становлення. Це потребує нового підходу до вивчення іноземної мови для забезпечення продуктивного характеру освітнього процесу. Використання освітніх технологій, орієнтованих на продуктивну навчальну діяльність, передбачає підвищення пізнавальної активності, інтересу до знань, розвиток ініціативи, творчу діяльність, створення інтерактивного освітнього середовища, поєднання самостійності та відповідальності студентів як суб'єктів навчально-пізнавальної діяльності за процес та результат вивчення іноземної мови.

У сучасних умовах в системі військової освіти та у Збройних Силах України в цілому значна увага приділяється підготовці курсантів та офіцерів з іноземних мов. Професіоналізм, компетентність та володіння іноземною мовою мають пріоритетне значення для випускників вищих військових навчальних закладів. Крім того, військовослужбовці, котрі вільно володіють іноземними мовами, мають більше можливостей не тільки для успішної професійної діяльності, а й для особистого розвитку. Вивчення іноземної мови має не лише практичну мету – навчання спілкуванню, але й освітню та виховну мету. Досягнення освітньої мети здійснюється в аспекті гуманізації та гуманітаризації військово-технічної освіти і означає розширення світогляду курсантів, підвищення рівня їх загальної культури і освіти, культури мислення, спілкування і мови. Реалізація виховного потенціалу іноземної мови проявляється в готовності фахівців сприяти налагодженню міжкультурних зв'язків, можливості представляти свою країну на міжнародних конференціях і симпозіумах, приймати участь в різних формах міжнародного співробітництва.

Метою статті є висвітлення та переосмислення значимості використання методу комунікативних завдань у процесі навчання іноземної мови військовослужбовців.

Завдання статті полягає у теоретичному обґрунтуванні умов ефективного використання методу комунікативних завдань у процесі навчання іноземної мови курсантів вищих військових навчальних закладів.

Організація навчання іноземній мові передбачає врахування потреб, інтересів та особистісних характеристик кожного курсанта. При цьому відбувається розвиток самостійності, творчої активності та особистої відповідальності за результати навчання курсантів. Успіх, якого курсанти можуть досягти в процесі вивчення мови, залежить від різних факторів, серед яких активна участь курсантів в оволодінні мовою вважається одним з найважливіших у сучасній комунікативній методиці.

У процесі викладання іноземних мов ми використовуємо різні методи, підходи й технології. Багато планів занять базуються на традиційному підході «Презентація – Практика – Використання» (PPP). Причина цього полягає в його надійності і валідності. Це дозволяє нам охопити всі лексичні і граматичні області на основі серії аудиторних занять. Але вони не завжди відповідають потребам кожного курсанта, оскільки зміст навчання підпорядковується навчальним програмам. Для успішного вивчення мови курсанти повинні бути здатні використовувати мову, яку вони мають у своєму розпорядженні, тобто займатися змістовно-орієнтованою взаємодією. Особистісно-орієнтований підхід повною мірою задовольняє потреби курсантів у спілкуванні іноземною мовою. Проектне навчання (PBL) та метод комунікативних завдань (TBL) представляють два особистісно-орієнтованих підходи. Все більше викладачів намагаються використовувати особистісно-орієнтовані підходи при викладанні іноземної мови професійного спрямування.

Методологічну та теоретичну базу дослідження складають положення теорії навчальної діяльності (Г.А. Валітова, В.В. Давидов, А.К. Маркова, Т.С. Савочкіна, Д.Б. Ельконін), концепції індивідуальності людини (Б.Г. Ананьєв, О.С. Гребенюк, Ю.М. Орлов), психологічні, психолінгвістичні і лінгводидактичні основи формування професійної комунікативності (Г.М. Андрєєва, Л.П. Буєва, І.А. Зимня); системний і діяльнісний підходи (К.А. Абдульханова-Славська, Л.С. Виготський, Ю.А. Конаржевський, Н.В. Кузьміна, А.Н. Леонтєв, Б.Ф. Ломов, С.Л. Рубінштейн); індивідуально-творчий підхід орієнтований на комунікативну діяльність (І.Л. Бім, К. Брамфіт, У. Литтлвуд, А.А. Миролюбов, Ю.І. Пассов); компетентнісний підхід (В.В. Краєвський, С. Савіньон, Ч. Віддоусон, А.В. Хуторський).

Історія впровадження методу комунікативних завдань сходиться до 1980-х років. З цього часу він став дуже популярним. Його дослідженню велику увагу приділяють Р. Елліс (R. Ellis), Д. Нунан (D. Nunan), П. Скехен (P. Skehan), Д. Уїлліс (D. Willis), Дж. Уїлліс (J. Willis). Суть методу комунікативних завдань – це зосередження на виконанні завдання, а не на вивченні та відпрацюванні граматики або лексики. Мета такого заняття – виконати завдання, використовуючи відповідну мову для ефективного обміну ідеями, а не вивчити певну структуру. Звичайно, для того, щоб успішно виконати завдання, курсанти повинні правильно використовувати мову і обмінюватись своїми ідеями. Таким чином, мова стає інструментом комунікації, націленим на те, щоб допомогти курсантам успішно виконати поставлене завдання.

На відміну від PPP заняття, де курсанти обмежені використанням конкретних слів або структур, і не можуть експериментувати з мовою, на занятті з використанням методу комунікативних завдань курсанти можуть висловлювати свої ідеї різними способами. Наприклад, вони не повинні використовувати «should» весь час, щоб давати поради, але можуть також використовувати такі фрази, як «I would recommend», «I would say», «What you could do is...». Основний принцип TBL – це виконання завдання, а мовні засоби залежать від завдання. Ми можемо констатувати, що курсанти самі можуть

обирати засоби виконання, вирішувати, яку мову використовувати для досягнення мети; але головне – це виконати завдання. При такому підході викладачі, як правило, не мають «правильної відповіді» для завдань.

Різні викладачі використовують метод комунікативних завдань по-різному. При навчанні англійської мови ми можемо інтегрувати TBL до навчальної програми, можемо повністю замінити програму або використовувати TBL в якості додаткового виду діяльності на традиційних заняттях. Навчальні програми, складені у відповідності до даного методу, представляють собою комплект комунікативних завдань і не передбачають відбір і організацію мовного матеріалу, який повинен бути засвоєний.

Перш ніж говорити про TBL заняття, ми повинні дати визначення терміну «завдання» та обговорити основні характеристики ефективних завдань. Різні методисти дають свої визначення цього терміна, які відрізняються певною мірою, але всі вони мають одну загальну ідею. Всі вони погодилися з тим, що завдання включають в себе спілкування, засноване скоріше на змісті, ніж на формі. Девід Нунан визначив педагогічне завдання як фрагмент роботи в класі, який залучає учнів у засвоєння, управління, створення висловлювань або взаємодію мовою, в той час як їх увагу зосереджено на мобілізацію граматичних знань, для того, щоб висловити суть, і в якому наміром є донести зміст, а не маніпулювати формою. Завдання повинне також мати відчуття завершеності, виступати в якості комунікативного акту з початком, серединою і закінченням [5].

Ефективні завдання повинні відповідати певним вимогам, таким як основний фокус на значенні, залучення інтересу курсантів до участі, успішне досягнення чітко визначених результатів; мати відношення до реальної комунікації. Навчальні цілі і результати будуть значною мірою залежати від складності поставленого завдання. Змінюючи складність поставленого завдання, викладачі можуть використовувати TBL для змішаних груп, орієнтуючись на форму (простіші завдання) або значення (більш важкі завдання). На занятті створюються всі умови для активної участі кожного курсанта: актуальні теми, динамічна зміна форм роботи з різними мовними партнерами, особистісна спрямованість завдань.

Дейв і Джейн Вілліс виділяють сім типів завдань і розташовують їх в наступній послідовності:

1. Складання переліку/списку: мозковий штурм та/або знаходження фактів (напр. речі, якості, люди, місця, функції, речі, що треба зробити, причини.)

2. Упорядкування і сортування: визначення послідовності, ранжування, класифікація (напр. розташування картинок за сюжетом, ранжування об'єктів за вартістю, популярністю.)

3. Підбір відповідності (напр. послухати і визначити, послухати і зробити (TPR), поєднати фрази/описи і фотографії, поєднати напрямки з картою.)

4. Порівняння: знайти подібності або відмінності (напр. порівняння способів привітання або місцевих звичаїв, гра «знайди відмінності», протиставити два сезони.)

5. Вирішення проблем: логічні головоломки, проблеми реального життя, тематичні дослідження, неповні тексти (напр. задачі на логіку, надання порад, прогнозування закінчення історії.)

6. Проекти і творчі завдання (напр. проведення опитування та звіт по ньому, створення газети групи/курсу, планування радіо-шоу, проектування брошури.)

7. Обмін особистим досвідом: розповіді історій, анекдотів, спогадів, думок, реакцій (напр. про ранні шкільні роки, жахливі подорожі, скрутні моменти, особистісні тести) [7].

Завдання можуть бути самими різноманітними і досить простими, наприклад: скласти список тварин від самого швидкого до самого повільного, а потім узгодити з партнером. Або більш складним: провести опитування в якій частині міста живуть курсанти з групи і як вони дістаються до інституту, після чого скласти карту чи діаграму. Незалежно від того, яке було завдання, воно завжди повинно мати логічне завершення, до якого будуть прагнути курсанти. Бесіда повинна розвиватися природно, спираючись на поставлене завдання, а не навпаки. Але є і приклади, які представляють практичні вправи, але не завдання. Серед них: презентація діалогу, рольові ігри з використанням вивченої структури для персоналізованої діяльності.

Різні автори описують TBL заняття як цикл з трьох етапів, який включає в себе завдання, планування і звіт про результати. Джейн Вілліс пропонує виділити в комунікативному завданні три етапи: підготовчий етап (Pre-task), етап виконання завдання (Task cycle), який складається з роботи над завданням (Task), підготовкою повідомлення про результати роботи (Planning) та повідомлення про результати роботи (Report); і мовний етап (Language focus), який складається з аналізу використаних мовних засобів (Analysis) та їх відпрацюванню (Practice) [7]. На першому етапі курсанти знайомляться з темою, ситуацією або проблемою, яка має бути вирішена. Курсанти розуміють інструкції до завдання завдяки виділеним словам і фразам, які можуть бути надані вчителем після введення в тему.

На другому етапі курсанти виконують завдання, працюючи в парах або малих групах. Правильність висловлювань не така важлива на даному етапі; комунікація є найважливішим напрямком. Вибрані завдання повинні бути автентичними і відповідати потребам курсантів; ось чому гарною видається ідея попросити курсантів запропонувати теми. Фонові знання та попередній досвід курсантів є хорошим інструментом для введення в тему і активізації обговорення. Також ми можемо надати студентам необхідну лексику та продемонструвати або змодельовати виконання завдання за допомогою аудіо-, відео- або друкованих прикладів. Курсанти самі вирішують, як представити свої висновки групі, а викладач лише спостерігає за групою і може робити нотатки типових помилок або потреб курсантів. Цей етап допомагає курсантам

бути сконцентрованими на завданні, отримати інструкції, обмеження по часу. Він є обов'язковим, але для більш ефективного виконання завдання в цілому ми повинні включити, принаймні, деякі параметри з першого та останнього етапів.

На відміну від PPP занять, які починаються з презентації лексики або граматики, на TBL занятті ми фокусуємо увагу на мові і граматичних формах протягом останнього етапу. Цей етап включає в себе відображення та аналіз завдання і мовних засобів, які використовувались при виконанні завдання, і повторення. На цьому етапі курсанти аналізують і обговорюють специфічні мовні засоби, необхідні для виконання завдання. Вони зосереджені на правильності висловлювань і відпрацюванні спеціальних або проблематичних аспектів мови. Розмірковуючи над завданням, курсанти визначають, що вони вивчили і удосконалили в процесі виконання завдання. Викладач пропонує питання і підказки для обговорення і дає свій коментар про те, наскільки успішно курсанти виконали завдання і чого вони досягли разом із курсантами.

Як і будь-який метод чи підхід, TBL має як переваги, так і недоліки у порівнянні з традиційними підходами. Переваги даного підходу полягають у тому, що він дає можливість курсантам зосередитись на реальному спілкуванні перед тим, як вони перейдуть до серйозного аналізу мови. TBL забезпечує актуальні і цікаві теми для студентів. Це особистісно-орієнтований підхід, який відповідає потребам студентів, надає їм можливість використовувати всі можливі ресурси мови в автентичних ситуаціях мовленнєвого спілкування і заохочує студентську автономію. Завдяки цьому методу курсанти можуть проаналізувати, що вони знають, не знають або частково знають і їм необхідно поліпшити; TBL заохочує досліджувати мову. Таким чином, курсанти несуть відповідальність за свої успіхи у вивченні мови.

Викладачі можуть використовувати цей підхід в групах з різним рівнем володіння мовою, де як слабші, так і сильніші курсанти можуть виконувати завдання відповідно до їх рівня володіння мовою, з різною правильністю в одній і тій же ситуації спілкування. Важливо і те, що і одні, і інші розвивають навички спілкування і можуть усвідомити свої індивідуальні можливості і потреби в навчанні. Ще однією перевагою даного підходу є те, що курсанти можуть відпрацювати широке коло мовних засобів, а не тільки граматику. Вони не обмежені вимогами програми до вивчення певної лексики, граматики і структур.

Щодо недоліків TBL, ми можемо погодитися, що даний метод не можна успішно використовувати з курсантами початкового рівня, тому що вони не мають достатньої кількості мовних ресурсів для виконання завдання. Завдання, як правило, не вписуються в традиційні програми навчання. TBL не є ефективним методом для систематичного викладання іноземної мови. Він не підходить і тоді, коли викладачі мають мало часу для викладання мови згідно з навчальним планом.

Підсумовуючи вищезазначене можна сказати, що метод комунікативних завдань – це ефективний підхід у вирішенні реальних життєвих ситуацій і досягненні своїх цілей у вивченні іноземної мови, привертання уваги курсантів

до автентичних контекстів. Це – навчання, орієнтоване на курсантів, що дає їм більше свободи у виборі мовних ресурсів і засобів, в аналізі їх потреб та здібностей. Зазвичай педагоги використовують комбінацію TBL і традиційних підходів до вивчення мови, але ми вважаємо, що найкращий спосіб навчання мови – це той спосіб, який відповідає вимогам курсантів найкраще.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И.А. Коммуникативные задачи как средство оптимизации обучения иностранным языкам / И. А. Зимняя. – Нальчик: Изд-во Кабардино-Балкарского ун-та, 1988. – 110 с.
2. Наказ Міністра оборони України № 267 від 01.06.2009 «Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України».
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – С. 223.
4. Ellis R. Task-based Language Learning and Teaching / Rod Ellis. – Oxford, New York: Oxford Applied Linguistics, 2003. – 387 p.
5. Nunan D. Task-Based Language Teaching / D. Nunan. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 4 p.
6. Skehan P. Second Language Acquisition Research and Task-Based Instruction. Challenge and Change in Language Teaching / P. Skehan. – Oxford: Macmillan, 1996. – 17-30 p.
7. Willis D. Doing Task-Based Teaching / D. Willis, J. Willis. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 52 p.

## REFERENCES

1. Nakaz Ministra obrony Ukrainy № 267 vid 01.06.2009 «Pro zatverdzhennya Konceptiyi movnoyi pidgotovky osobovogo skladu Zbroinyh Syl Ukrainy» [About the adopted Concept of the Ukrainian Armed Forces personnel language training].
2. Zimnyaya I.A. *Kommunikativnye zadachi kak sredstvo optimizatsii obucheniya inostrannym yazykam* [Communication problems as an optimizer of foreign language teaching]. Nalchik, Kabardino-Balkarskij universitet Publ., 1988. 110 p.
3. Passov E.I. *Kommunikativnyi metod obucheniya inoyazychnomu govoreniyu* [Communicative method of teaching foreign languages speaking]. Moscow, Prosveschenie, 1991. 223 p.
4. Ellis Rod. Task-based Language Learning and Teaching. Oxford, New York: Oxford Applied Linguistics, 2003. 387 p.
5. Nunan D. Task-Based Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 4 p.
6. Skehan P. Second Language Acquisition Research and Task-Based Instruction. Challenge and Change in Language Teaching. Oxford: Macmillan, 1996. pp.17-30.
7. Willis D., Willis J. Doing Task-Based Teaching. Oxford: Oxford University Press, 2007. 52 p.

**С. А. Жицкая Подготовка курсантов высших военных учебных заведений к профессионально-коммуникативной деятельности с помощью метода коммуникативных заданий.**

В статье рассматривается значение использования метода коммуникативных заданий для формирования профессиональной коммуникативной компетенции курсантов, а также роль лично-ориентированного подхода в преподавании иностранных языков. Особое внимание уделено понятиям: «задание» и «эффективное задание». Определены типы и последовательность коммуникативных заданий, которые могут использоваться при обучении иностранному языку профессиональной направленности. Занятия с использованием метода коммуникативных заданий описывается как цикл из трех этапов, даются характерные черты каждого этапа. Описываются преимущества и недостатки использования метода коммуникативных заданий в обучении иностранным языкам курсантов высших военных учебных заведений. В статье определяются классификация заданий и основные этапы занятия с применением метода коммуникативных заданий. Подчеркивается необходимость развития самостоятельности и креативности курсантов и учета их потребностей при изучении иностранных языков. В статье раскрыта важность метода коммуникативных заданий для использования иностранного языка в ситуациях реального общения.

**Ключевые слова:** профессиональная коммуникативная компетенция, профессиональная деятельность, лично-ориентированный подход, метод коммуникативных заданий, проблемное обучение, задание.

**20168 знаків, 0,50 ум.др.ар.**

**S. Zhytska. Training military institutions cadets for professional-communicative activities with the help of task-based learning.**

The article deals with the importance of the task-based teaching usage for formation of cadets' professional communicative competence as well as the role of learner-centered approach in teaching foreign languages. Special attention is paid to the concepts of "task" and "effective task". Types and sequence of communicative tasks that can be used in foreign language training for professional communication are defined. Classes using the task-based teaching are described as a cycle of three stages; the characteristic features of each stage are provided. The difference between traditional lessons, where "Presentation-Practice-Production" method is used, and task-based learning is considered. The article describes the advantages and disadvantages of using the task-based learning in teaching foreign languages to cadets of higher military educational institutions. The article defines the classification of tasks and basic stages of lessons using the task-based learning. It emphasizes the need to develop learners' independence and cadets' creativity. Task-based learning allows taking into account cadets' needs while studying foreign languages. The article highlights the importance of the task-based learning to use a foreign language in real-life situations. In addition, the importance of content but not the form of utterances is determined, as it brings cadets to successful task completion which is the main purpose of task-based learning.

**Key words:** professional communicative competence, professional activities, learner-centered approach, task-based learning, problem-based learning, task.